

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

УДК 658.382

**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПОКРАЩАННЯ
СТАНУ ОХОРОНИ ПРАЦІ**

А. В. Лисачок

студентка 5 курсу, група УФБм-51, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.т.н., доцент Г. І. Туровська

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті висвітлено основні проблеми економічного характеру стосовно охорони праці, для вирішення яких запропоновано відповідні механізми, серед яких провідне місце займають економічні методи управління охороною праці, спрямовані на створення умов, які стимулюватимуть діяльність підприємств, установ і організацій щодо досягнення визначених цілей охорони праці.

Ключові слова: охорона праці, економічна ефективність, економічний ефект, економічні методи управління.

В статье освещены основные проблемы экономического характера в отношении охраны труда, для решения которых предложены соответствующие механизмы, среди которых ведущее место занимают экономические методы управления охраной труда, направленные на создание условий, которые будут стимулировать деятельность предприятий, учреждений и организаций по достижению определенных целей охраны труда.

Ключевые слова: охрана труда, экономическая эффективность, экономический эффект, экономические методы управления.

The article deals with the main problems of the economic nature with regard to labor protection, for which the appropriate mechanisms are proposed, among which the economic methods of labor protection management are aimed at creation of conditions that will stimulate the activity of enterprises, institutions and organizations in pursuit of certain goals of occupational safety.

Keywords: labor protection, economic efficiency, economic effect, economic methods of management.

Безпека праці та умови, в яких працює людина, їх стан та покращання – одна з найважливіших задач соціальної політики розвинутої країни. Тому проблема захищеності працюючого населення, удосконалення методів організації охорони праці на суб'єктах підприємницької діяльності є актуальною на сьогоднішній день, що окреслює коло питань, які потребують проведення ґрунтовних наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що науковцями були проведені дослідження оцінки ефективності заходів щодо покращання охорони праці на суб'єктах підприємницької діяльності: В. В. Березуцьким, М. П. Гандзюком, Є. П. Жалібо, К.Н. Ткачуком, М.О. Халімовським та іншими. Правда, ці дослідження носили вибірковий характер по відношенню до галузей діяльності, тому даний напрямок вимагає подальшого удосконалення.

Тому, незважаючи на значну кількість праць із досліджуваної проблематики, існує низка невирішених питань, пов'язаних із економічними аспектами впровадження заходів щодо покращання стану охорони праці.

Метою нашого дослідження є аналіз питань, пов'язаних з економічною ефективністю впровадження заходів щодо покращання стану охорони праці на суб'єктах підприємницької діяльності, та розробка дієвих механізмів їх рішення.

Покращання умов праці, зниження професійних захворювань та виробничого травматизму має на суб'єктах підприємницької діяльності не лише соціальний ефект, а ще й економічний. Зокрема, результати, які досягаються в процесі проведення певних заходів з охорони праці, призводять до збільшення фонду робочого часу, зменшення плинності кадрів, скорочення видатків, що пов'язані з виробничим травматизмом та нещасними випадками. Слід пам'ятати про те, що реалізація заходів, які спрямовані на покращання умов праці та зниження виробничого травматизму й професійної захворюваності, вимагає певних витрат, які ведуть до підвищення собівартості продукції, зменшення прибутку. Доволі часто роботодавці та працівники вважають дані затрати марними і не надають цьому важливого значення.

У ст. 19 Закону України «Про охорону праці» [1] зазначено, що фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем. Зокрема, для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік. Для підприємств, що утримуються за рахунок бюджету, розмір витрат на охорону праці встановлюється у колективному договорі з урахуванням фінансових можливостей підприємства, установи, організації.

До основних джерел фінансування заходів щодо покращання охорони праці на суб'єктах підприємницької діяльності можуть бути: власні кошти, кредити, благодійні внески та пожертвування. До речі, власні кошти, які спрямовуються на охорону праці, формуються з чистого прибутку. Зокрема, керівник підприємства, установи чи організації приймає рішення щодо використання частини прибутку для безпеки та поліпшення умов праці.

На кожному підприємстві, установі чи організації незалежно від форми власності та виду діяльності існує три основні проблеми економічного характеру стосовно охорони праці:

1. Оцінка затрат на охорону праці взагалі та затрат на окремі її складові.
2. Визначення ефективності затрат на попередження професійних захворювань та нещасних випадків, оптимізація витрат на інші економічні обґрунтування.
3. Стимулювання та фінансування охорони праці на суб'єктах підприємницької діяльності.

Всі вищезазначені проблеми можна простежити, проаналізувавши стан виробничого травматизму в Україні та Рівненській області зокрема.

Аналіз статистичних даних [2, 3] показав, що загалом по Україні у 2015 році кількість осіб, які зазнали виробничого травматизму скоротилась на 2058 осіб або на 32,57%, в 2016 році кількість травмованих збільшилась на 168 осіб, тобто на 3,94%. Смертельних випадків на виробництві зменшилось у 2015 році на 173 особи або на 31,57%, а в 2016 навпаки зросла на 25 осіб, тобто на 6,67%. Якщо розглядати стан виробничого травматизму в Рівненській області, то у 2015 році кількість осіб, які травмувались на виробництві, зменшилась на 26 осіб на 42,86%, в 2016 – зросла на 24 особи, тобто на 26,67%, що стосується смертельних випадків, то ситуація у 2016 році значно погіршилась, зросла кількість смертельних випадків на 16 осіб, тобто на 400%. За останні 9 місяців 2017 року загалом по Україні травмувались 3135 осіб, в тому числі смертельно травмовано 257 осіб, в той же час в Рівненській області зазнали травм 68 осіб, померло 6 осіб.

Протягом 2016 року в Україні (крім тимчасово окупованій території АР Крим, м. Севастополя, а також частини зони проведення антитерористичної операції) зафіксовано 357 нещасних випадків зі смертельним наслідком. Серед загиблих на виробництві – 323 чоловіки та 34 жінки (в 2015 р. – відповідно 325 і 29). Так, 2016 рік зафіксовано 4287 нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, що на 0,8% більше порівняно з 2015 р. Кількість потерпілих від нещасних випадків на виробництві склала 4429 осіб (в 2015 р. – 4444). При цьому 398 осіб отримали групу з інвалідності. Серед потерпілих 102 особи були в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

За оцінками Міжнародної організації праці, економіка країни при цьому втрачає до 4% ВВП [4]. Це саме та сума, яку сучасне суспільство зобов'язане вкласти у промислове виробництво для запобігання травматизму та професійним захворюванням.

Як відомо, одним з найважливіших показників діяльності в галузі охорони праці є її ефективність. Оцінка ефективності до запровадження заходів і після залучення економічних, соціально-економічних та технічних показників дає змогу оцінити ефективність запроваджених заходів. Економічний ефект є важливим показником в оцінюванні ефективності заходів, але не головним, оскільки, провідне місце в системі даних показників займають соціальні, тому що заходи, які впроваджуються на суб'єктах підприємницької діяльності, першочергово повинні бути направлені на оздоровлення працівників, підвищення задоволеності працею, престижністю професії, підтримку і відновлення нормального функціонування фізіологічних систем організму на роботах зі шкідливими і важкими умовами праці.

Для вирішення вищевказаних проблем економічного характеру в галузі охорони праці на практиці застосовуються відповідні механізми, серед яких провідне місце займають економічні методи управління охороною праці на виробництві, спрямовані на створення умов, які мають стимулювати діяльність підприємств, установ і організацій щодо досягнення визначених цілей охорони праці з урахуванням потреб та інтересів окремих працівників, трудових колективів, менеджерів та власників суб'єктів підприємницької діяльності.

При належному обґрунтуванні економічної доцільності суб'єкт підприємницької діяльності на проведення заходів охорони праці може взяти кредит, але при цьому повинні враховуватись термін погашення кредиту і економічний та соціальний ефекти. Відповідно до цього економічні методи управління охороною праці можуть бути реалізовані через створення сприятливих умов для кредитування заходів з охорони праці, надання додаткових пільг, забезпечення функціонування системи обов'язкового страхування, запровадження сприятливих умов для інвестицій, за допомогою яких буде модернізовано та оновлено обладнання, забезпечення державного фінансування дозвільної, наглядової та іншої роботи, застосування штрафних санкцій до роботодавців, якщо вони порушили вимоги безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Однак штрафи слід також застосовувати і до працівників, які не дотримуються правил безпеки.

Отже, політика у сфері охорони праці має спрямовуватися на мінімізацію виробничих ризиків і профзахворювань та сприяння сталому зростанню економіки з урахуванням сучасного соціально-економічного стану в державі [5]. Сьогодні серед основних пріоритетів виступає модернізація системи управління охороною праці, метою якої є підвищення рівня безпеки та планомірне поліпшення умов виробничого середовища, що позитивно впливає на економічне зростання підприємства, зокрема, економії за рахунок зменшення втрат внаслідок аварій, нещасних випадків і професійних захворювань. Тому на державному рівні необхідно застосовувати дієві інструменти впливу на роботодавця через кредитну, податкову, інвестиційну, страхову політику, прямі субсидії для поліпшення стану умов і охорони праці та політику штрафних санкцій.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
2. Державна служба України з питань праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsp.gov.ua/statystichni-dani-vyrobnychoho-travma-2/>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Аніщенко С. Перспективи державного регулювання охорони праці / Аніщенко С. // Охорона праці. – 2013. – № 11. – С. 38–41.
5. Ткачук К. Н. Управління охороною праці: навч. посіб. [Електронний ресурс] / К. Н. Ткачук. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2011. – Режим доступу: <http://polka-knig.com.ua/article.php?book=166&article=10991>.
5. Горюн Т. Безпечна праця як складова розвитку підприємств України / Т. Горюн // Охорона праці. – 2011. № 2. – С. 16–17.